

มาตรา 233 ถ้าลูกหนี้ชักชวนไม่ยอมมิใช้สิทธิเรียกร้อง ฎาเพิกเฉย เสียมิใช้สิทธิเรียกร้อง เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ไซร ทานว่า เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นในนามของตนเองแทนลูกหนี้เพื่อป้องกันสิทธิ ของตนในมูลหนี้นั้นก็ไค เว้นแต่ในข้อที่เป็นการของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้

1. เหตุที่ต้องมีการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ก็เนื่องจากหลักประการการชำระ หนี้จากทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ ลูกหนี้ ตามมาตรา 214 นั้น ไม่เพียงพอ ฉะนั้น ถ้าลูกหนี้มีเงินและทรัพย์สินอื่นซึ่งบุคคลภายนอก ค้างชำระแก่ลูกหนี้ โดยที่ลูกหนี้ได้ชักชวนหรือเพิกเฉยไม่ชวนชววยใช้สิทธิเรียกร้องที่ตนมีอยู่ต่อ บุคคลภายนอก เป็นเหตุให้เจ้าหนี้เสียประโยชน์ เจ้าหนี้ก็ชอบที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้แทน ลูกหนี้ได้

การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เป็นมาตรการควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้โดย ที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ในนามของตนเอง ในเมื่อลูกหนี้ชักชวนไม่ยอมมิใช้สิทธิเรียกร้อง หรือเพิกเฉย ไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตน อันเป็นผลให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ ทั้งนี้ เว้นแต่สิทธิ เรียกร้องนั้นจะเป็นของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้

การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามมาตรา 233 นี้ มีลักษณะที่ให้ความคุ้มครอง แก่เจ้าหนี้มากกว่าวิธีการในประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง⁽¹⁾ กล่าวคือ วิธีการในประมวลวิธี พิจารณาความแพ่งนั้นเจ้าหนี้ใช้วิธีฟ้องลูกหนี้ของตน และเมื่อเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้วก็ใช้ วิธีบังคับเอาเงินหรือหนี้สินที่บุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ แต่วิธีบังคับคดีดังกล่าวนี้ อาจจะ ล่าช้าไม่ทันที่วงที่ โดยเฉพาะหนี้สินของบุคคลภายนอกที่จะต้องชำระให้แก่อูกหนี้กำลังจะขาดอายุ ความ หรือในกรณีที่เจ้าหนี้ฟ้องลูกหนี้แล้วและกว่าคดีจะเสร็จ บุคคลภายนอกที่เป็นหนี้ลูกหนี้ก็จะ

1 ซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 และมาตรา 310 และต่อ ๆ ไป

ล้มละลายเสียก่อน ไม่มีทรัพย์สินอะไรที่จะบังคับชำระหนี้ได้⁽¹⁾ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ ถ้าเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามมาตรา 233 แล้ว เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ในนามตนเองสามารถที่จะฟ้องบุคคลภายนอกได้โดยตรง ซึ่งเป็นการรวดเร็ว และได้ผลดีกว่า อย่างไรก็ตาม มาตรา 233 เป็นเพียงแต่มาตรการควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น ไม่ใช่เป็นการบังคับเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งจะได้อีกต่อไป

2. เงื่อนไขการใช้สิทธิเรียกร้องในส่วนที่เกี่ยวกับฝ่ายลูกหนี้ ต้องปรากฏว่าลูกหนี้ขัดขืนหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตน

คำว่าขัดขืน (refuse) หรือเพิกเฉย (neglect) นี้หมายถึงลูกหนี้ละเลยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตนที่มีอยู่ แต่ถาลูกหนี้ได้ระวางระไวชวนชวยในการใช้สิทธิของตนอยู่แล้ว ก็ไม่มีเหตุอันใดที่เจ้าหนี้จะยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้อง

อนึ่ง แม้ลูกหนี้จะได้เริ่มใช้สิทธิเรียกร้องของตนแล้วก็ตาม แต่ภายหลังได้ปรากฏว่าลูกหนี้ได้ปล่อยปละละเลยไม่ชวนชวยให้เป็นผลสำเร็จ เช่นฟ้องคดีแล้ว และทิ้งความเสียหายในระหว่างพิจารณาหรือแพคดีแล้วไม่อุทธรณ์ หรือฎีกาต่อไป กรณีเช่นนี้ เจ้าหนี้ก็ยังสามารถใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 233 ต่อไปได้

3. สำหรับเงื่อนไขฝ่ายเจ้าหนี้ยื่นขอแยกพิจารณาได้ดังนี้

(ก) เจ้าหนี้ที่จะใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 233 นี้ไม่จำกัดเฉพาะเจ้าหนี้สามัญเท่านั้น เจ้าหนี้มีประกันก็ยังใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 233 ได้ ทั้งนี้เพราะนอกเหนือจากหลักประกันในการชำระหนี้แล้ว ฐานะของเขาก็มีลักษณะเช่นเดียวกับเจ้าหนี้สามัญ อย่างไรก็ตาม

1 แต่การใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 233 นี้ เป็นแต่เพียงให้เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิควบคุมทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ก่อน เมื่อฟ้องได้ทรัพย์สินจากบุคคลที่สามมาอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้แล้วเจ้าหนี้จึงจะมาฟ้องเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้ของตนอีกทีหนึ่ง จะเห็นได้ว่าเจ้าหนี้จะต้องฟ้องคดีถึง 2 ครั้ง คือฟ้องลูกหนี้ของลูกหนี้เสียก่อน แล้วจึงมาฟ้องเพื่อรับชำระหนี้จากลูกหนี้ของตนอีกที

ถ้าหลักประกันของลูกหนี้มีราคามากกว่าที่เป็นหนี้กันอยู่ ถึงแม้ลูกหนี้จะชดเชยหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตน เจ้าหนี้มีประกันจะใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ไม่ได้ เพราะเจ้าหนี้ไม่ได้เสียประโยชน์แต่ประการใดเลย จึงเท่ากับว่าไม่ครบเงื่อนไขการใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 233 นั้นเอง

(ข) หนี้ของลูกหนี้ที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องได้นั้นมีปัญหาว่าเป็นหนี้ชนิดใด ทั้งนี้เนื่องจากมาตรา 233 มิได้ระบุไว้ชัดเจน ปัญหานี้ได้มีนักกฎหมายบางท่าน⁽¹⁾ ให้ความเห็นว่า หนี้ชนิดไหนก็ได้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยมูลสัญญาละเมิด จัดการงานนอกสั่ง หรือลาภมิควรได้และวัตถุประสงค์เรียกร้องจะเป็นหนี้ที่ระทำการ งดเว้นการระทำการ ส่งมอบทรัพย์สินหรือหนี้เงิน เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ทั้งนั้น ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า หนี้ในทรัพย์สินเช่าที่ดิน ก็ใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 233 ได้ (ฎีกาที่ 738/2518)

อย่างไรก็ตาม ก็มีนักกฎหมายบางท่าน⁽²⁾ ให้ความเห็นไปในทางที่ว่า หนี้ที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องได้นั้น จะต้องเป็นหนี้เงินเท่านั้น ทั้งนี้โดยพิจารณาจากมาตรา 235 ที่บัญญัติว่า "ถ้าจำเลยยอมใช้เงินเท่าที่ลูกหนี้ค้างแก่เจ้าหนี้ คดีก็เป็นเสร็จกันไป"

(ค) หนี้ของเจ้าหนี้จำเป็นจะต้องถึงกำหนดชำระหรือไม่ปัญหานี้ยังมีข้อสงสัย ศาลฝรั่งเศสสว่างหลักว่า หนี้ของเจ้าหนี้จำเป็นต้องแน่นอนและถึงกำหนดชำระ⁽³⁾ เจ้าหนี้จึงจะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ ทั้งนี้อาจจะด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้าหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ลูกหนี้ยังได้รับประโยชน์จากเงื่อนเวลาและอีกประการหนึ่ง แม้ว่าลูกหนี้จะไม่มีทรัพย์สินแก่เจ้าหนี้ในระหว่างนั้น แต่ลูกหนี้อาจจะหาทรัพย์สินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทันเวลาที่หนี้ถึงกำหนดชำระพอดีก็ได้

อย่างไรก็ตามมีนักกฎหมายบางท่าน⁽⁴⁾ ให้ความเห็นว่า แม้หนี้ของเจ้าหนี้จะยังไม่ถึงกำหนดชำระหรือเป็นหนี้มีเงื่อนเวลา เจ้าหนี้ก็ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ ไม่จำเป็น

1 ศ.ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 หน้า 889-890

2 ศ.จิตติ ดิงศภทิตย์ หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้ หน้า 439

3,4 Boris Stark ; Droit Civil หน้า 777

ที่จะต้องรอให้หนี้ถึงกำหนดชำระเสียก่อน นักกฎหมายเหล่านี้ให้ความเห็นว่า การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เป็นเรื่องมาตรการควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น ไม่ใช่บังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ ฉะนั้นถ้ารอไปจนกว่าหนี้จะถึงกำหนดชำระโดยไม่มีการควบคุมทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ก่อน เจ้าหนี้จะไม่ได้ทรัพย์สินอะไรเลยจากบุคคลที่สามและอีกประการหนึ่งในตัวบทมาตรา 233 ก็ไม่ได้บัญญัติว่าหนี้ของเจ้าหนี้ต้องถึงกำหนดชำระด้วย จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น น่าจะพิจารณาได้ว่าถึงแม้หนี้ของเจ้าหนี้จะยังไม่ถึงกำหนดชำระ ก็เป็นหนี้ที่มีเงื่อนไข⁽¹⁾ เจ้าหนี้ก็ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้

(ง) หนี้ของเจ้าหนี้จะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังหนี้ซึ่งลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องก็ได้ ตัวอย่างเช่น ก. เป็นหนี้เงิน ช. อยู่ 5,000 บาท แต่ ก. เป็นเจ้าหนี้ ค. อยู่ 2,000 บาท ถ้า ก. เพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องให้ ค. ชำระเงิน 2,000 บาทแก่ตน จนเป็นที่เสียประโยชน์แก่ ช. แล้ว ช. มีสิทธิที่จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นในนามของตนเองแทน ก. ได้ ไม่สำคัญว่า ก. จะเป็นเจ้าหนี้ ค. ก่อนหรือหลังการที่ ก. เป็นลูกหนี้ ช.

อนึ่ง หนี้ของเจ้าหนี้นั้นแม้จะมีมูลค่าน้อยกว่าหนี้ซึ่งลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องเจ้าหนี้ก็ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ ตัวอย่างเช่น ช. เป็นเจ้าหนี้ ก. อยู่ 2,000 บาท และ ก. เป็นเจ้าหนี้ ค. อยู่ 5,000 บาท ค้างนี้ ถ้า ก. เป็นคนมีหนี้สินล้นพ้นตัวและเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องให้ ค. ชำระหนี้ 5,000 บาทแก่ตนจนเป็นที่เสียหายแก่ ช. แล้ว ช. มีสิทธิที่จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นในนามของตนเองแทน ก. ได้ โดยไม่คำนึงว่า หนี้ของ ช. ซึ่งมีจำนวน 2,000 นั้น จะน้อยกว่าหนี้ของ ก. ซึ่งมีจำนวน 5,000 บาทก็ตาม

(จ) เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์จากการที่ลูกหนี้ขัดขึ้นหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตน ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว (insolvabilité) และได้ขัดขึ้นหรือ

1 สำหรับหนี้ที่มีเงื่อนไข ก่อนที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ ยังไม่ถือว่าเป็นเจ้าหนี้ ฉะนั้น จะใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 233 ไม่ได้ (ศ. เสนีย์ ปราโมช นิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 หน้า 908)

เพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตน แต่ถ้าลูกหนี้มีทรัพย์สินมากมายพอที่จะให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้แล้ว แม้ลูกหนี้จะซัดขิ้นหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้อง เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะเจ้าหนี้ไม่ได้เสียประโยชน์แต่ประการใด ในกรณีเจ้าหนี้มีประกันก็เช่นเดียวกัน ถ้าหลักประกันของลูกหนี้มีราคาท่วมจำนวนหนี้อยู่แล้ว จะถือว่าเจ้าหนี้มีประกันนั้นเสียประโยชน์ไม่ได้

4. ส่วนเงื่อนไขเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ที่เจ้าหนี้พึงใช้หนี้ ไม่ว่าจะ เป็นสิทธิเรียกร้องใด ๆ ของลูกหนี้ เมื่อลูกหนี้ซัดขิ้นหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตนจนทำให้เจ้าหนี้เสียประโยชน์แล้ว เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้เสมอ อย่างไรก็ตาม มาตรา 233 ตอนท้าย ใต้บัญญัติข้อยกเว้นที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ไม่ได้ ในกรณีที่ถ้าสิทธิเรียกร้องนั้นเป็นการส่วนตัวของลูกหนี้โดยแท้

สิทธิเรียกร้องที่ถือว่าเป็นการส่วนตัวของลูกหนี้โดยแท้ ได้แก่

(ก) สิทธิเรียกร้องที่ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ อันได้แก่สิทธิเกี่ยวกับฐานะของบุคคลหรือฐานะในครอบครัว ซึ่งถ้าลูกหนี้ไม่ใช้สิทธิเรียกร้องนี้ เจ้าหนี้ไม่เสียประโยชน์อะไร เช่น เจ้าหนี้จะเข้าไปใช้สิทธิแทนลูกหนี้ในการฟ้องหย่า ในการรับบุตรบุญธรรม ในการเพิกถอนการสมรสไม่ได้ ฯลฯ

(ข) สิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อาจนำเข้ามาสู่กองทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ แต่สิทธิเหล่านั้นลูกหนี้แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นจะเป็นผู้พิจารณาว่าสมควรจะใช้สิทธินั้นหรือไม่ ในกรณีนี้ เจ้าหนี้จะยื่นมือเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ได้ เช่น สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในเรื่องชายชู้ ลูกหนี้เท่านั้นจะเป็นผู้ชั่งชั่งพินิจว่าจะใช้สิทธินั้นหรือไม่ ถ้าลูกหนี้ไม่ยอมใช้สิทธิโดยเห็นว่าจะเป็นการอับอายขายหน้าแก่ลูกหนี้ เจ้าหนี้จะเข้ามาใช้สิทธิแทนลูกหนี้ไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีสิทธิเรียกร้องอื่น การให้เพราะเหตุผู้รับประพาศเนรคุณ ตามมาตรา 531 หรือสิทธิของลูกหนี้ที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่คิดไม่ได้เป็นต้นทุน ตามมาตรา 446⁽¹⁾ อย่างไรก็ตาม

1 อย่างไรก็ตาม ถ้าลูกหนี้ฟ้องได้เงินค่าสินไหมทดแทนมาอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว เจ้าหนี้มีสิทธิยึดเอามาชำระหนี้ได้ ตามมาตรา 214

ก็ตามถ้าเป็นสิทธิขอแบ่งมรดกของลูกหนี้แล้วไม่ถือว่าเป็นการส่วนตัวของลูกหนี้โดยแท้

อนึ่ง ทรัพย์สินที่ต้องห้ามไม่อยู่ในขายของการบังคับคดี ตามประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285, 286 และตามกฎหมายพิเศษ เช่น บำเหน็จ บำนาญ เงินเดือน ฯลฯ เจ้าหนี้จะใช้สิทธิของลูกหนี้ เรียกเอาทรัพย์สินต้องห้ามเหล่านี้จากบุคคลที่สาม (ลูกหนี้ของลูกหนี้) ไม่ได้ เพราะแม้แต่ตัวลูกหนี้เองยังใช้สิทธิบังคับยึดเอาไม่ได้แล้วเจ้าหนี้จะใช้สิทธิของลูกหนี้บังคับยึดได้อย่างไร คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 681/2481 วินิจฉัยว่า จำเลยที่ 2 เป็นลูกหนี้ โจทก์จำนวนเงิน 1,000 บาท จำเลยที่ 2 มีสิทธิไต่เบี่ยงเปลี่ยนชำระคืนจากจำเลยที่ 1 โจทก์ใช้สิทธิเรียกร้องเอาแก่จำเลยที่ 1 ตามมาตรา 233 ไม่ได้

5. การใช้สิทธิเรียกร้อง ตามมาตรา 233 นี้ เจ้าหนี้ต้องฟ้องบุคคลที่สามต่อศาล โดยใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ในนามของตนเอง แต่ทำแทนลูกหนี้ (การใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 233 นี้ ไม่ใช่ใช้ในฐานะเป็นตัวแทนของลูกหนี้ และแม้จะเป็นการขึ้นใจลูกหนี้ เจ้าหนี้ก็ย่อมจะทำได้)

6. สำหรับผลระหว่างเจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องและเจ้าหนี้อื่น ๆ ของลูกหนี้นั้น เมื่อเจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามมาตรา 233 แล้ว ได้ทรัพย์สินอะไรมาจากบุคคลที่สาม ทรัพย์สินนั้นจะตกเข้าไปรวมอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้อื่น ๆ มีสิทธิจะขอเฉลี่ยเพื่อขอรับชำระหนี้ด้วย เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้จะเอาทรัพย์สินที่ได้มานั้นเป็นของตนเองคนเดียวไม่ได้ เพราะมิฉะนั้นเท่ากับเป็นการขัดต่อลักษณะของการควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้

อย่างไรก็ตาม ในกรณีเป็นหนี้เงิน ตามมาตรา 235 ซึ่งมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ กรณีหนี้ของเจ้าหนี้ที่มีต่อลูกหนี้และหนี้ของลูกหนี้ที่มีต่อบุคคลที่สามเป็นหนี้เงิน ประกอบกับหนี้ของเจ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว เมื่อเจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ตามมาตรา 233 เงินที่ได้จากบุคคลที่สามจะตกเป็นของเจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้แต่ผู้เดียว ไม่ตกไปอยู่กับกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ทั้งนี้พิจารณาจากมาตรา 235 ที่บัญญัติว่า "...และบุคคลที่สาม (จำเลย) ใช้เงินเพียงเท่าจำนวนที่ลูกหนี้เคยมักชำระแก่เจ้าหนี้แล้ว ก็ให้ถือว่าคดีเป็นอันเสร็จสิ้นไป" แต่หากหนี้ของเจ้าหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ เงินของบุคคลที่สามที่เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องมา ตามมาตรา 233

ก็จะตกอยู่แกกองทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งเจ้าหนี้อื่นขอเฉลี่ยได้ เพราะลูกหนี้ยังได้รับประโยชน์แห่งเงิน
เวลาอยู่ เจ้าหนี้จะเอาเป็นของตนเองไม่ได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ถ้าเจ้าหนี้บุคคลที่สามได้ทรัพย์สินอะไรมา นอกจากเงิน
หรือห้องได้เงินมาแต่หนี้เงินของเจ้าหนี้อย่างไม่ถึงกำหนดชำระ ทรัพย์สินหรือเงินที่ได้มานั้น จะตกอยู่
แกกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้จะต้องฟ้องขอรับชำระหนี้จากทรัพย์สินหรือเงินนั้นอีกครั้งหนึ่ง

มาตรา 234 เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ จะต้องขอหมายเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดีนี้ด้วย

มาตรา 234 ใ้บัญญัติให้เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ตามมาตรา 233 ให้หมายเรียกลูกหนี้เจ้าของสิทธิเข้ามาในคดีด้วย เหตุที่ต้องหมายเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดีตามมาตรา 234⁽¹⁾ นี้ก็เนื่องจาก เป็นหนี้ของลูกหนี้และอีกประการหนึ่งก็เพื่อให้ผลแห่งคำพิพากษามัดลูกหนี้ที่ไม่ให้ลูกหนี้ไปฟ้องเรียกเอาจากบุคคลที่สามอีก ภายหลังจากที่เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้บังคับเรียกร้องเอาจากบุคคลที่ 3 แล้ว

อย่างไรก็ตาม เจ้าหนี้อาจจะฟ้องลูกหนี้และบุคคลที่สามเป็นจำเลยรวมกันก็ได้ โดยที่ไม่ต้องหมายเรียกตามมาตรา 234 (ฎีกาที่ 1065/2496 หรือลูกหนี้ร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์รวมตาม ป.ว.พ.มาตรา 57(2))

มีข้อสังเกตว่า ด้วบทมาตรา 234 บัญญัติว่าเจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิต้องขอหมายเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดี ซึ่งมีปัญหาที่ติดตามมาว่า ถ้าหากเจ้าหนี้ฝ่าฝืนไม่ขอหมายเรียกให้ลูกหนี้เข้ามาในคดี ผลจะเป็นอย่างไร นักกฎหมายบางท่านเห็นว่าศาลน่าจะยกฟ้อง⁽¹⁾

1 จรัล ภักดีธนากุล คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 98

มาตรา 235 เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เรียกเงินเต็มจำนวนที่ยังค้างชำระแก่ลูกหนี้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนก็ได้ ถ้าจำเลยยอมมีเงินเพียงเท่าจำนวนที่ลูกหนี้เดิมค้างชำระแก่เจ้าหนี้ นั่น คดีก็เป็นอันเสร็จกันไป แต่ถ้าลูกหนี้เดิมได้เขาชื่อเป็นโจทก์ด้วย ลูกหนี้เดิมจะขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาต่อไปในสวนจำนวนเงินที่ยังเหลือติดค้างอยู่ก็ได้

แต่อย่างไรก็ดี ท่านมิให้เจ้าหนี้ได้รับมากไปกว่าจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนนั้นเลย

มาตรา 235 นี้ให้สิทธิเจ้าหนี้ที่ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เต็มจำนวนที่บุคคลที่สาม (จำเลย) ค้างชำระแก่ลูกหนี้ โดยไม่จำกัดเฉพาะจำนวนหนี้ของเจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าบุคคลที่สาม (จำเลย) ลูกหนี้ของลูกหนี้ยอมมีเงินเพียงเท่าจำนวนที่ลูกหนี้เดิมค้างชำระแก่เจ้าหนี้ นั่น คดีก็เป็นอันเสร็จกันไป (มาตรา 235 วรรคแรก)

สำหรับลูกหนี้ซึ่งยังเป็นเจ้าหนี้ของบุคคลที่สาม (จำเลย) ในจำนวนเงินที่ยังค้างอยู่ หลังจากที่เกิดระหว่างเจ้าหนี้กับบุคคลที่สามได้เสร็จสิ้นไปแล้ว ยังอาจขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาต่อไปได้ (มาตรา 235 วรรคแรก ตอนท้าย) ตัวอย่างเช่น ก. เป็นลูกหนี้ ข. 2,000 บาท ค. บุคคลที่สามเป็นหนี้ ก. 5,000 บาท ดังนี้ ถ้า ข. เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของ ก. ลูกหนี้ โดยฟ้องเรียกจาก ค. บุคคลที่สาม แทน ก. ลูกหนี้ ข. เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องเรียกทั้งหมด 5,000 บาท แต่ถ้า ค. บุคคลที่สามที่ถู ก. เจ้าหนี้ฟ้องเรียก 5,000 บาทนั้น นำเงิน 2,000 บาท มาใช้ให้ ข. คดีก็เป็นอันเสร็จสิ้นกันไป อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ค. บุคคลที่สามจะได้ใช้เงิน 2,000 บาท ให้ ข. เจ้าหนี้แล้วก็ตาม แต่ถ้าหาก ก. ลูกหนี้ร่วมเป็นโจทก์อยู่ด้วย ก. ลูกหนี้ ก็อาจดำเนินคดีกับ ค. บุคคลที่สามต่อไปเพื่อเรียกเอาเงินที่ยังค้างอยู่อีก 3,000 บาท

อนึ่ง การที่กฎหมายยอมให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ในนามของตนเองก็เพื่อป้องกันสิทธิของตนเองเท่านั้น ฉะนั้น เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้จะได้รับชำระเงินก็เพียงเท่าจำนวนที่ตนเป็นเจ้าหนี้อยู่เท่านั้น จะรับเงินนอกเหนือไปจากที่ตนเป็นเจ้าหนี้อยู่ไม่ได้ (มาตรา 235 วรรคสอง)

มีปัญหาว่า เจ้าหนี้จะขอแบ่งฟ้องเอาเพียงเท่าจำนวนหนี้ของตนหรือฟ้องเรียกบางส่วนแทนที่จะฟ้องเอาเต็มจำนวนตามที่ลูกหนี้มีสิทธิอยู่ได้หรือไม่ ปัญหานี้ นักกฎหมายบางท่าน⁽¹⁾ ให้ความเห็นว่า เจ้าหนี้ทำได้ทั้งนี้เพราะว่ามาตรา 235 ไม่ได้ห้ามไว้ ขนาดฟ้องเต็มจำนวนยังฟ้องได้ ฉะนั้นฟ้องเรียกบางส่วนก็ทำได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามนักกฎหมายบางท่านให้ความเห็นว่า⁽²⁾ เจ้าหนี้จะแบ่งจำนวนหนี้เพื่อฟ้องเอาจากลูกหนี้ที่ละเล็กทีละน้อย ไม่น่าจะทำได้

1 ศ.ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นิตกรรมและหน้า เล่ม 2 หน้า 916

2 พระยาเทพวิฑูร พิสูจน์คดี หน้า 864

มาตรา 236 จำเลยมีข้อต่อสู้ลูกหนี้เดิมอยู่อย่างใด ๆ ทานว่าจะยกขึ้น
ต่อสู้เจ้าหนี้ใดทั้งนั้น เว้นแต่ข้อต่อสู้ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อยื่นฟ้องแล้ว

การที่กฎหมายให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ตามมาตรา 233 นี้ เป็นการที่
เจ้าหนี้ใช้สิทธิแทนลูกหนี้ มิใช่เป็นการใช้สิทธิของเจ้าหนี้เอง ดังนั้น บุคคลที่สาม (จำเลย) ลูกหนี้
ของลูกหนี้มีข้อต่อสู้กับลูกหนี้เดิมอย่างไร ก็ยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ได้ทั้งนั้น เว้นแต่ข้อต่อสู้ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อยื่น
ฟ้องแล้ว (มาตรา 236) ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าการที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ทำการแทน
ลูกหนี้เดิมนั้นเอง ดังนั้น เมื่อบุคคลที่สามมีข้อต่อสู้กับลูกหนี้เดิม อย่างไม่รู้ต่อสู้เจ้าหนี้ ผู้ใช้สิทธิเรียก
ร้องของลูกหนี้ ซึ่งทำการแทนลูกหนี้เดิมได้ทั้งนั้น

ข้อต่อสู้ของบุคคลที่สาม (จำเลย) ที่จะต่อสู้เจ้าหนี้ อาจจะเป็นกรณีที่ว่า โฉงชำระหนี้ให้
แก่ลูกหนี้เดิมไปแล้วหรือ โฉงหักกลบลบหนี้กับลูกหนี้เดิมไปแล้ว หรือลูกหนี้เดิมได้ปลดหนี้ให้แก่ตนแล้ว ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ข้อต่อสู้ที่บุคคลที่สาม (จำเลย) ยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ได้ นั้น จะต้องเกิดขึ้น
ก่อนการยื่นฟ้องของเจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ถ้าปรากฏว่าเป็นข้อต่อสู้เกิดขึ้นภายหลังที่
เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ยื่นฟ้องร้องแล้ว บุคคลที่สาม (จำเลย) จะยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้
ไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา 236 ตอนท้าย ซึ่งเป็นข้อยกเว้น ตัวอย่างเช่น นายเอกเป็นหนี้นายโท
อยู่ 10,000 บาท มีกำหนดชำระในวันที่ 10 มีนาคม 2530 ขณะที่หนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ นายโท
ได้ทราบว่านายเอกมีสิทธิเรียกร้องนายตรีอยู่ เป็นเงิน 10,000 บาท แต่นายเอกเพิกเฉยไม่ยอมใช้
สิทธิเรียกร้องเป็นเหตุให้นายโทเสียประโยชน์ นายโทจึงเข้าใช้สิทธิเรียกร้องในหนี้รายนี้แทนนายเอก
โดยนำคดีขึ้นสู่ศาลฟ้องนายตรีเป็นจำเลย เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2530 ปรากฏว่าในวันที่ 6 กุมภาพันธ์
2530 นายเอกได้ทำการปลดหนี้รายนี้ให้นายตรี โดยนายเอกไม่ทราบว่านายโทฟ้องนายตรี ดังนั้น
นายตรีจะยกเรื่องการปลดหนี้เป็นข้อต่อสู้นายโทไม่ได้ เพราะ นายโทได้ยื่นฟ้องนายตรีเมื่อวันที่ 5
กุมภาพันธ์ 2530 แต่นายเอกลูกหนี้เดิมได้ทำการปลดหนี้ให้นายตรี เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2530
ซึ่งเป็นการปลดหนี้หลังจากเจ้าหนี้ได้เป็นโจทก์ฟ้องคดีแล้ว แม้นายเอกจะไม่ทราบว่านายโทฟ้อง
นายตรี ก็ไม่มีผลอย่างใด (สังเกตการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้หนี้ หนี้ของเจ้าหนี้ไม่จำเป็นต้อง
ถึงกำหนดชำระ)

สาระสำคัญที่ควรจดจำในหมวด 2 (ส่วนที่ 3)

1. การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ หมายถึงการที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ในนามของตนเองในเมื่อลูกหนี้ซัดเซิน หรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตน อันเป็นผลให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ ทั้งนี้ วันแต่สิทธิเรียกร้องนั้น จะเป็นของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้ มาตรา 233
2. การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิจะต้องขอหมายเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดีด้วย มาตรา 234
3. เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิจะฟ้องเรียกเงินเต็มจำนวนตามที่ลูกหนี้มีสิทธิอยู่โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนก็ได้ แต่ถ้าจำเลย (ลูกหนี้ของลูกหนี้) ยอมใช้เงินเพียงเท่าจำนวนที่ลูกหนี้เดิมค้างชำระแก่เจ้าหนี้ คดีก็เป็นเสร็จกันไป แต่ถ้าลูกหนี้เดิมได้เข้าชื่อเป็นโจทก์ด้วย ลูกหนี้เดิมจะขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพาทต่อไปในจำนวนเงินที่ยังเหลือติดค้างอยู่ก็ได้ มาตรา 235
4. จำเลย (ลูกหนี้ของลูกหนี้) มีข้อต่อสู้ลูกหนี้เดิมอยู่อย่างไร ก็สามารถยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ได้ทั้งนั้น เว้นแต่เป็นข้อต่อสู้ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อยื่นฟ้องแล้ว มาตรา 236

ข้อทดสอบในหมวด 2 (ส่วนที่ 3)

ข้อ 1 นายเจ็ดยกเงินนายเก่งไป 200,000 บาท แต่ไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้ ก่อนที่จะยกเงินนายเก่ง นายเจ็ดยเป็นเจ้านั้นนายเก็บอยู่ 100,000 บาท ซึ่งหนี้ดังกล่าวชำระแล้ว และหลังจากยกเงินนายเก่งแล้ว นายเจ็ดยมีสิทธิแบ่งมรดกจากนายเจ็ดยเป็นเงิน 100,000 บาท แต่นายเจ็ดยเพิกเฉยเสียไม่เรียกให้นายเก็บชำระหนี้ และไม่ขอแบ่งมรดกจากนายเจ็ดย นายเก่งขอให้จัดการใช้สิทธิเรียกร้อง นายเจ็ดยก็ว่านายเก็บเป็นลูกหนี้ที่มีอยู่ก่อน นายเจ็ดยยกเงินนายเก่ง และสิทธิเรียกร้องขอแบ่งมรดกจากนายเจ็ดยเป็นการส่วนตัวของนายเจ็ดย โดยแท้ นายเก่งไม่มีสิทธิเกี่ยวข้อง ดังนี้ นายเก่งจะใช้สิทธิเรียกร้องทั้งสองรายดังกล่าวในนามของตนเองแทนนายเจ็ดยได้หรือไม่

ธงคำตอบ

ข้อ 1 ตามปัญหาเป็นเรื่องการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ซึ่ง ป.พ.พ. มาตรา 233 บัญญัติว่า "ถ้าลูกหนี้ชักชวนไม่ยอมมิใช้สิทธิเรียกร้องหรือเพิกเฉยเสียมิใช้สิทธิเรียกร้อง เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นในนามของตนเองแทนลูกหนี้เพื่อป้องกันสิทธิของคนในมูลหนี้นั้นก็ได้ เว้นแต่ในข้อที่เป็นการของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้" อันประกอบด้วยความสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ลูกหนี้ต้องชักชวนไม่ยอมมิใช้สิทธิเรียกร้อง หรือเพิกเฉยเสียมิใช้สิทธิเรียกร้อง
2. การที่ลูกหนี้ชักชวนหรือเพิกเฉยเสียนั้น เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์

3. สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้จะพึงเข้าใช้แทนลูกหนี้ ต้องมิใช่เป็นการ
ของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้

อนึ่ง สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้จะมีอยู่แล้วก่อนสิทธิของเจ้าหนี้ หรือ
อาจมีขึ้นภายหลังสิทธิของเจ้าหนี้ก็ได้

ข้อเท็จจริงตามปัญหา เมื่อปรับกับหลักกฎหมายข้างต้น วินิจฉัยได้ดังนี้

สิทธิเรียกร้องให้นายเก็บชำระหนี้ 100,000 บาท แม้จะมีอยู่แล้ว
ก่อนสิทธิของนายเก่งเจ้าหนี้ กฎหมายก็มิได้ห้ามมิให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ ดังนั้น
เมื่อหนี้รายนายเก็บถึงกำหนดชำระแล้ว นายเจ็ดยเพิกเฉยเสียมิใช้สิทธิเรียกร้อง และเป็น
เหตุให้นายเก่งเจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ เพราะนายเจ็ดยไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้ นายเก่ง
ย่อมมีสิทธิใช้สิทธิเรียกร้องนั้นในนามของตนเองแทนนายเจ็ดยลูกหนี้ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา

233

สิทธิเรียกร้องขอแบ่งมรดกจากนายจืด 100,000 บาท เป็นสิทธิเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของลูกหนี้ และมีใช่เป็นการของนายเจ็ดยลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้ ดังนั้น เมื่อนายเจ็ดยมี
สิทธิเรียกร้องขอแบ่งมรดก แต่เพิกเฉยเสียมิใช้สิทธิเรียกร้อง และเป็นเหตุให้นายเก่งเจ้าหนี้
ต้องเสียประโยชน์ เพราะนายเจ็ดยไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้ นายเก่งย่อมมีสิทธิใช้สิทธิเรียกร้อง
นั้นในนามของตนเองแทนนายเจ็ดยลูกหนี้ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 233